

Gelijke kansen als toetssteen (III)

Op de website van Beter Onderwijs Nederland (18/10/2015) publiceerden Astrid Scholten en Ben Hamerling een artikel over de basisvaardigheden die iedere leerling op de basisschool bij voorrang moet ontwikkelen en optimaliseren om zich te kwalificeren voor het vervolgonderwijs en voor volwaardige participatie aan de samenleving.¹ Hun artikel vormt een bijdrage aan het discours over de doelen van het funderend onderwijs, dat onder andere gevoerd wordt in het kader van het overheidsproject-2032. Zij maken zich zorgen dat de aandacht voor de basisvaardigheden (waaronder Handschriftvorming) wordt weggedrukt door allerlei modieuze onderwijsideeën. Zij constateren dat er in Nederland een zorgwekkend gebrek aan consensus bestaat over de doelen die in het basisonderwijs prioriteit verdienen. Bovendien worden die doelen te weinig gespecificeerd. In het voorlopige advies van het Platform Onderwijs2032 wordt slechts een korte alinea aan de plaats van traditionele basisvaardigheden in het funderend onderwijs besteed:² 'Het aanleren van taal en rekenen (inclusief wiskunde) blijft wat het Platform betreft ook in de toekomst van groot belang. Scholen zullen meer aandacht besteden aan de praktische toepassingen ervan. Leerlingen leren bijvoorbeeld een sollicitatiebrief schrijven, met geld omgaan en grafieken begrijpen. Als het gaat om taalvaardigheid, zijn creatief schrijven, presenteren en met plezier lezen belangrijk. Rekenen en wiskunde bieden leerlingen een basis om logisch te redeneren en om te gaan met getallen, verhoudingen en basale statistiek.' Scholten & Hamerling verwijzen met weemoed naar de Wet Lager Onderwijs 1920, waarin prioriteit werd gegeven aan vier doelen: Lezen, Schrijven, Rekenen en Nederlandse Taal.³ Hoe zouden deze en dergelijke prioritaire basisvaardigheden voor onze moderne basisscholen omschreven kunnen worden? Hoewel ik me ter zake niet op geleerde deskundigheid kan beroepen, doe ik in Tabel I een poging.

Tabel I. Basisvaardigheden die op de basisschool ontwikkeld en geoptimaliseerd moeten worden

1. Persoonlijke waarnemings- en denkvaardigheden
1.1 Waarnemen: horen, zien, ruiken, proeven en voelen
1.2 Denken: registratie van gewaarwordingen en ontwikkeling van gedachten
1.3 Formuleren: encoding van gedachten, waarbij ze worden omgevormd tot taaluitingen
1.4 Begrijpen van taaluitingen: decoding van taaluitingen, waarbij ze worden herleid tot gedachten
1.5 Geheugenopslag en herinneringsvermogen
2. Productieve communicatievaardigheden
2.1 Productief communiceren: het (o.a. mondeling) uitzenden van begrijpelijke taaluitingen naar de ander
2.2 Technisch schrijven: encoding van taaluitingen in een schriftelijk taalregistratiesysteem
2.3 Begrijpelijk schrijven: productieve communicatie via op schrift geregistreerde taaluitingen
3. Receptieve communicatievaardigheden
3.1 Receptief communiceren: het opvangen en begrijpen van (o.a. mondelinge) taaluitingen van de ander
3.2 Technisch lezen: decoding van op schrift geregistreerde taaluitingen
3.3 Begrijpend lezen: receptieve communicatie van op schrift geregistreerde taaluitingen
4. Basisvoorwaarden voor de ontwikkeling van denk- en communicatievaardigheden
4.1 Taalvaardigheid Nederlands: bedrevenheid in het gebruik van verbale taaluitingen (en het bijbehorende taalregistratiesysteem) die gebaseerd zijn op (door Nederlandse en Vlaamse ingezetenen gedeelde) culturele conventies over de wijze waarop gedachten worden omgevormd tot verbale taaluitingen en tot effectieve communicatie
4.2 Rekenvaardigheid: bedrevenheid in het gebruik van numerieke taaluitingen en een bijbehorend taalregistratiesysteem
4.3 Overige: bedrevenheid in het gebruik van andere taaluitingen en bijbehorende taalregistratiesystemen (bijvoorbeeld beeldende, musische en mimische taaluitingen)
5. Basisvoorwaarden voor schools werken en leren (bron: http://www.testweb.bsl.nl/tests/1vt/)
5.1 Individueel-emotionele voorwaarden: zich manifesterend in motivatie, taakgerichtheid, concentratie, werkt tempo, planmatig werken, volharding
5.2 Sociaal-emotionele voorwaarden (samenwerkingvaardigheden), zich manifesterend in sociale oriëntatie, sociale positie in de groep, relatie met de leerkracht, relatie met medeleerlingen
6. Overige basisvaardigheden en -voorwaarden
6.1 Survivalvaardigheden (zelfredzaamheid), zoals via bewegingsonderwijs en verkeersonderwijs
6.2

¹ <http://www.beteronderwijsnederland.nl/content/basisvaardigheden> (18/10/2015)

² <http://ononderwijs2032.nl/wp-content/uploads/2015/09/Hoofdljn-advies-Een-voorstel-Onderwijs2032.pdf> (p. 6)

³ <http://www.100jaarorthopedagogiek.nl/100jaarPDF/PDF/Extra/wet-lo-1920-001-202-tekst.pdf>

Maar waar blijven dan de zaakvakken, zoals Aardrijkskunde, Geschiedenis en Kennis der natuur? Waarom treffen we die niet in tabel I aan? Wereldoriëntatie is en blijft een belangrijk doel van het basisonderwijs, maar die vakken kunnen tegelijkertijd als een middel voor de verwerving van de prioritair basisvaardigheden worden gehanteerd. Want de in tabel I bedoelde basisvaardigheden worden het beste in betekenisvolle contexten ontwikkeld, die aansluiten bij de uitdijende belevingswereld van het kind.

Ik sluit me dus bij het uitgangspunt van Scholten & Hamerling aan: geef in het basisonderwijs prioriteit aan de ontwikkeling en optimalisering van zorgvuldig gedefinieerde basisvaardigheden en zorg dat iedere leerling deze aan het einde van groep 8 in voldoende mate verworven heeft. Zorg dus, zoveel als mogelijk is, dat leerachterstanden op het gebied van de basisvaardigheden aan het eind van de basisschool zijn weggewerkt. Op die manier creëert men voor de leerlingen gelijke kansen om hun talenten in het vervolgonderwijs verder tot ontwikkeling te brengen.⁴

Wes Holleman
weblog onderwijs 26-10-2015
<http://www.onderwijsethiek.nl>

⁴ Mijn eerdere blogberichten over dit onderwerp:
<http://www.onderwijsethiek.nl/onderwijs/project-2032-gelijke-kansen-als-toetssteen> (7/10/2015)
<http://www.onderwijsethiek.nl/onderwijs/gelijke-kansen-als-toetssteen-ii> (18/10/2015)